

Kunst leert.

Saskia van Broekhoven

Over de plaats van kunstonderwijs in het curriculum van de toekomst.

In dit stuk licht ik toe waarom ik denk dat het nodig is om in het voortgezet onderwijs te sturen naar een minder vakspecifiek en meer algemeen samenhangende vorm van onderwijs en vooral welke rol kunstonderwijs hier in kan hebben.

De wereld van morgen.

Hoe ziet de wereld van morgen er uit? Wat moeten jongeren die vandaag op school zitten leren om voorbereid te zijn op hun toekomst? Is het huidige voortgezet onderwijs ingericht op vraagstukken die voor hun toekomst van belang zijn? In hoeverre hebben processen als globalisering en actuele technologische ontwikkelingen de arbeidsmarkt veranderd? Ik denk dat het nodig is om in het voortgezet onderwijs te sturen naar een minder vakspecifiek en meer algemeen samenhangende vorm van onderwijs. Onderwijs waarin vakspecifieke kennis zijn waarde heeft in het grotere geheel. Dit is nodig om scholieren voorbereid te laten zijn op hun toekomst. Een voorbeeld: Voor een leerling met economie in zijn pakket omdat hij door wil stromen naar een opleiding bedrijfseconomie, is de kans groot dat hij met deze opleiding een ander beroep gaat vervullen dan dat hij vooraf voor ogen had. De arbeidsmarkt kan in enkele jaren mogelijkheden bieden die er eerder nog niet waren. Welke competenties helpen hem om flexibel om te gaan met situaties die nu nog onvoorspelbaar zijn? Willen we hier adequaat op anticiperen dan moeten we de inrichting van ons onderwijs opnieuw tegen het licht houden. De staatssecretaris van Onderwijs Cultuur en Wetenschap heeft opdracht gegeven onderzoek te doen naar hoe ons voortgezet onderwijs beter zou kunnen worden ingericht. Dit onderzoek is uitgevoerd door Platform Onderwijs2032. Het resultaat is een eindadvies. Hierin staat onder meer dat in het onderwijs van de toekomst uit een

samenhangend onderwijsaanbod moet bestaan. Ook staat in dit eindadvies dat in het leren een groter beroep moet worden gedaan op de creativiteit en nieuwsgierigheid van de leerling. In het eindadvies maakt kunstonderwijs deel uit van het kerncurriculum. (Eindadvies Platform Onderwijs2032, 2016).

Wat doet kunstonderwijs?

In kunstonderwijs staat onderzoek naar de betekenis van kunst centraal. In kunstonderwijs onderzoekt de leerling de manier waarop kunstenaars naar de wereld kijken én hoe zij zelf in die wereld staan. Dit gebeurt zowel in de beschouwende lessen waarin beweegredenen van kunstenaars worden onderzocht, als in de praktische lessen, waarin de leerling zelf een maakproces doorloopt. Kunst is een medium waarmee de leerling zijn omgeving en zijn eigen blik hierop kan onderzoeken.

Om betekenis van kunstonderwijs voor het algemeen vormend onderwijs te duiden, maak ik gebruik van de definitie van Barend van Heusden. Van Heusden is hoogleraar Cultuur en Cognitie aan de universiteit van Groningen en was de afgelopen jaren projectleider en hoofdonderzoeker bij 'Cultuur in de Spiegel, naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs'. Van Heusden zegt kunst niet te zien als 'ding'. Neem bijvoorbeeld een performance; pas wanneer mensen (kunstenaars) het bestempelen tot 'kunst' wordt een actie een performance. Het is hoe wij als mensen met de dingen omgaan dat maakt dat iets kunst is. Kunst heeft dus veel meer te maken met een proces dat zich afspeelt in de hersenen, dan met de objecten die tot kunst gerekend worden. "*Kunst is geen eigenschap van dingen, maar van wat mensen met dingen doen*" zegt van Heusden (2015). De kracht van kunstonderwijs is dus niet het bestuderen van kunstwerken op zichzelf. Het gaat erom te bestuderen hoe mensen zich verhouden tot kunstwerken én hoe de leerling zichzelf hiertoe zelf verhoudt. Kunstonderwijs leert de leerling over de mens en over zichzelf *door middel van kunst*. Daarmee is kunstonderwijs bij uitstek geschikt om

gebruiken in vakoverstijgende of algemeen vormende vraagstukken.

Kunstonderwijs stimuleert het creatief vermogen van de lerende. Creatief vermogen stimuleren of ontwikkelen is niet specifiek voorbehouden aan het kunstonderwijs. Wat is het creatief vermogen? Bekeken vanuit de cognitiewetenschap is creatief vermogen niets meer dan het steeds opnieuw kunnen koppelen van verschillende herinneringen aan actuele informatie (Van Heusden, 2015). In kunstonderwijs onderzoekt de leerling zijn eigen herinneringen, gevoelens en emoties vanuit het medium kunst. Juist doordat kunst op méér dan alleen talige aspecten is gericht (muziek, beeld, dans, drama) draagt dit op een bredere wijze bij aan een creatief denkvermogen. Het onderzoeken van een vraagstuk vanuit deze niet enkel talige aspecten is uniek voor kunstonderwijs. Kunstonderwijs heeft precies in deze brede benadering zijn toegevoegde waarde. Het hanteren van deze bredere benadering voor algemeen vormende vraagstukken maakt het onderwijs rijker.

Alles bij het oude?

Maar in hoeverre wordt het eindadvies daadwerkelijk geïmplementeerd in het onderwijs? En krijgt kunsteducatie ook daadwerkelijk de plaats in het kerncurriculum? Gezien de discussie die in het veld wordt gevoerd, is het maar de vraag in hoeverre opvolging van het eindadvies wordt doorgevoerd. Het verbinden van vakken om te komen tot een samenhangend curriculum lijkt te ambitieus om landelijk door te voeren. De

noodzaak wordt erkend, maar praktische bezwaren verhinderen de uitvoering ervan. Het is maar de vraag of de positie van kunstonderwijs in het kerncurriculum in het uit te voeren beleid gehandhaafd blijft. Persoonlijk vind ik dat een gemiste kans.

Goed kunstonderwijs daagt de leerling uit en stimuleert zijn creatief vermogen. De koppeling met de eigen beleving van de leerling zorgt voor een intrinsieke motivatie en wakkert de nieuwsgierigheid aan. Voor een meer generieke manier van denken die de leerling voor zijn toekomst nodig zal hebben vindt het platform Onderwijs 2032 een samenhangend onderwijsaanbod belangrijk. Vraagstukken die vakoverstijgend zijn, zijn complexer en daarom uitdagender. Dit stimuleert de leerling en draagt bij aan een grotere intrinsieke motivatie. Kunstonderwijs kan vanuit zijn specifieke invalshoek (namelijk de kunst) zijn bijdrage leveren aan deze complexe vraagstelling. Juist door het inzetten van de verschillende media en het betrekken van de leerling zelf in vakoverstijgende vraagstukken zorgt kunstonderwijs voor een aanpak die verrijkend werkt. Dit is precies wat het Platform Onderwijs2032 zo broodnodig acht voor de ontwikkeling van de volwassenen van de toekomst.

Laten we in ons nieuwe onderwijs een beroep doen op de nieuwsgierigheid en creativiteit van de leerling zoals het Platform voorstelt in zijn eindadvies. Geef kunstonderwijs de ruimte hier aan bij te dragen door het kunstonderwijs onderdeel te laten zijn van het kerncurriculum.

Referenties:

De reis (2016, januari 13) Lezing- en dialoog 'Dwarskijkers' Barend van Heusden, 2015 [video file] geraadpleegd op: <https://www.youtube.com/watch?v=24EQXgQaxT4>

Rik Seveke (2015, december 10) 'De Balie leert #4' Barend van Heusden over creativiteit in onderwijs, 2014 [video file] geraadpleegd op: <https://www.youtube.com/watch?v=vgpEqJOMxDw>

Platform Onderwijs 2032 (2016) *Ons onderwijs 2032, Eindadvies*. Geraadpleegd op: <http://onsonderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2016/01/Ons-Onderwijs2032-Eindadvies-januari-2016.pdf>

Tekst voor de poster:

Kunst leert.

Over de plaats van kunstonderwijs in het curriculum van de toekomst.

Wat moeten jongeren die vandaag op school zitten leren om voorbereid te worden op hun toekomst? In het voortgezet onderwijs zal moeten worden gestuurd naar een minder vakgericht en meer algemeen samenhangende vorm van onderwijs. Hierin ligt ook een specifieke rol voor kunstonderwijs. Platform Onderwijs2032 heeft onderzocht hoe ons onderwijs toekomstbestendig kan worden ingericht. Kunstvakken maakt in dit eindadvies onderdeel uit van het kerncurriculum. Of dit eindadvies ook daadwerkelijk in beleid wordt omgezet is maar de vraag.

In kunstonderwijs benadert de leerling vraagstukken niet enkel talig. Juist door het inzetten van de verschillende disciplines en het betrekken van de leerling in deze vraagstukken zorgt kunstonderwijs voor een aanpak die verrijkend werkt. Laten we in ons nieuwe onderwijs een beroep doen op de nieuwsgierigheid en creativiteit van de leerling zoals het Platform voorstelt in zijn eindadvies. Geef kunstonderwijs de ruimte hier aan bij te dragen.

Vragen voor het debat:

Er is veel commentaar op het eindadvies van Platform Onderwijs 2032. Ondanks dat veel scholen al werken volgens de richtlijnen die in het advies zijn opgesteld (deze hebben de schrijvers van het eindadvies tenslotte geïnspireerd) lijkt het erop dat er in de praktijk weinig gaat veranderen. Is het wenselijk om op deze manier beleid te voeren, of moet er op een andere manier voor worden gezorgd dat ons onderwijs afgestemd blijft op de vraag in de samenleving?

Hoe kunnen we er voor zorgen dat kunstonderwijs zijn rol in het onderwijs kan vervullen? De kunstvakken krijgen voorlopig geen nieuwe eindtermen, kerndoelen en referentieniveaus binnen de curriculumherziening 'Onderwijs2032'. De Tweede Kamer legt het initiatief hiervoor bij de desbetreffende docenten en vakverenigingen. Hebben zij voldoende gewicht/invloed om voor verandering te zorgen?